

VYBRANÉ TÉMY SOCIÁLNEJ PREVENCIE

Sociálna prevencia

ODBORNÝ ČASOPIS

www.nocka.sk

NÁRODNÉ
OSVETOVÉ
CENTRUM

číslo 2/2021

Alkohol a jeho užívanie v rodinách

INGRID HUPKOVÁ

Reflexia k téme
bezdromovectva

JANA VRTELOVÁ

ODPOVEDE
NA OTÁZKY
ŠKOLSKEJ
PRAXE

NIEKTORÉ SKÚSENOSTI V RIEŠENÍ KYBERŠIKANOVANIA

MICHAL KOLÁŘ

Príčiny recidívy
páchateľov
trestnej činnosti

MILOSLAV JŮZL

Psychika obetí
domáceho
násillia

SYLVIA GANCÁROVÁ

Existuje spojenie medzi
črevným a mentálnym
zdravím?

LADISLAV KUŽELA

Generácia Z: nové výzvy dospievania

Medzinárodná štúdia Health Behaviour in School-Aged Children (HBSC) aj na Slovensku

Mnohí sociológovia delia generácie ľudí na niekoľko skupín: veteránov (narodení medzi rokmi 1939 a 1947), povojnovú generáciu baby boomers (1948 – 1963), generáciu X (1964 – 1978), generáciu Y (1979 – 1991), generáciu Z (asi 1995 – 2010) (Klačanská a kol. 2018). Deti narodené neskôr sa už zaraďujú do najmladšej generácie alfa. GenZ je celkom iná generácia ako jej rodičia. Ide o technicky najbystrejšiu generáciu všetkých čias, majú svoj slang plný termínov pochádzajúcich z používania technológií, aplikácií, internetu, využívajú rozličné online nástroje, komunikujú, študujú, nakupujú a vybavujú veci online – „online“ sa stalo ich prirodzeným prostredím (Kusá a kol. 2016). Na formovaní tejto generácie sa však nepodieľa len internet a nové technológie. Je to i vplyv ich rodičov patriacich do generácie X, obdobie recesie, globálne ekologické a humanitárne krízy či migrácia, radikalizácia spoločnosti a terorizmus (Swanzen 2018). Nosným rozdielom je dostupnosť, rozsah a spôsob, akým nová generácia využíva nové technologické vymoženosti, čo mení ich prístup k informáciám, skúsenostiam, spôsob, akým vytvárajú a udržiavajú vzťahy, komunikujú, učia sa, pracujú, relaxujú či reagujú na diaľku.

ČO JE HBSC ŠTÚDIA?

Dôležitým zdrojom informácií o tejto generácii je aj medzinárodná štúdia Health Behaviour in School-Aged Children (HBSC),

Každé štyri roky sa do štúdie HBSC s podporou WHO zapojí približne pol milióna školákov z viac ako 50 krajín Európy a Severnej Ameriky.

ktorá sa venuje zdraviu a správaniu súvisiacemu so zdravím školákov vo veku 11 až 15 rokov (<https://hbscslovakia.com/>). Každé štyri roky sa s podporou WHO do štúdie zapojí približne pol milióna školákov z viac ako 50 krajín Európy a Severnej Ameriky s cieľom získať údaje umožňujúce porovnať situáciu v krajinách a sledovať aktuálnu situáciu a trendy v živote školákov. Medzinárodný protokol štúdie HBSC (<http://www.hbcs.org/>) pripravujú špičkoví odborníci, ktorí využívajú najnovšie poznatky v danej oblasti. Slovensko je do medzinárodnej štúdie HBSC zapojené už od roku 1993 a nasledujúci zber údajov sa plánuje v školskom roku 2021/2022. Informácie získané v rámci HBSC štúdie na Slovensku sú reprezentatívne pre našu populáciu školákov v danej vekovej skupine. Zber dát na Slovensku zastrešuje a garantuje Ústav psychológie zdravia a metodológie výskumu (ÚPZaMV) LF UPJŠ v Košiciach v spolupráci s partnermi z Ústavu sociálneho lekárstva a lekárskej etiky UK v Bratislave, Jesseniovej lekárskej fakulty v Martine, Fakulty športu Prešovskej univerzity v Prešove.

AKO REALIZUJEME HBSC NA SLOVENSKU?

Súčasný trendy medzinárodných výskumov naznačujú, že participatívny prístup je dôležitou súčasťou výskumu zdravia. Je kľúčové, aby sa pozornosť výskumníkov upriamila aj na vypočutie hlasu samotných školákov (teda tých, ktorých sa daný výskum reálne týka). Inými slovami, aby výsledkom nebol výskum „o nás bez nás“. Na základe predchádzajúcich skúseností národného tímu HBSC štúdie na Slovensku sme zapojili školákov, aby nám sami pomohli identifikovať kľúčové otázky a témy. Okrem toho sme do prípravy štúdie HBSC zapojili ďalších výskumných pracovníkov a odborníkov, ktorí pracujú so školákmi, stretávajú sa s ich problémami, radosťami a so starosťami v ich reálnom živote. To znamená ľudí „z prvej línie“ z rôznych odborov (napríklad psychológia, psychiatria, pediatria, pedagogika), ale aj zástupcov z rôznych ministerstiev SR, odborníkov na oblasť tvorby politik, pracovníkov s mládežou. Zapojili sme ich nielen do interpretácie zistení, ale i do identifikovania kľúčových formujúcich vplyvov a charakteristík GenZ. Výsledkom týchto stretnutí a konzultácií bola príprava dotazníka, ktorého otázky pokrývajú širokú škálu indikátorov zdravia a so zdravím súvisiaceho správania, ako aj životných podmienok mladých ľudí. V máji a júni 2018 bol výskumný tím HBSC štúdie v teréne naposledy. Precestovali sme vtedy skoro 10 000 kilomet-

rov, navštívili viac ako 100 škôl zo všetkých kútov Slovenska a oslovili skoro 10 000 školákov, pričom u takmer 1 000 z nich sme zmerali i zloženie tela a telesnú zdatnosť.

NA ČOM PRÁVE PRACUJEME?

V rámci pretrvávajúcej spolupráce medzi Detskou organizáciou Fénix, o. z., a ÚPZaMV sa aktuálne venujeme aj projektu s názvom Zdravie nie je kliše. Vďaka hlasu detí a mladých ľudí a najmä prostredníctvom ich názorov, postrehov a potrieb dokážeme lepšie pochopiť ich svet (viac na https://www.do-fenix.sk/2021/10/opat-rozbiehame-projekt-zdravie-nie-je-klise/?fbclid=IwAR16ex0V0bTNnVGxLYgSLB_fgJ2pNHP7uRm-5MCPkErVnWbp59u_SjNV1moQ). Čo si myslia školáci o zdraví? Alebo skúsme to povedať hlasom mladých, keď dospelí počúvajú, čo a ako nám mládež hovorí:

Sme iní, lebo vyrastáme v modernejšej dobe, kde sú dotykové telefóny, ktoré naši rodičia nemali. My už inak rozmyšľame. (dievča, 14 rokov)

Naša generácia je „digitálna“. Generácia, v ktorej som sa narodila, sa líši tým, že viac žije v online svete ako v normálnom, to znamená, že veľa času strávime na sociálnych sieťach. Na rozdiel od starších generácií lepšie rozumieme počítačom, mobilom, tabletom a mnohým ďalším. (dievča, 12 rokov)

Životná spokojnosť je, keď je niekto spokojný a veľa mu nechýba. Napríklad ja som so svojím životom spokojný. (chlapec, 15 rokov)

ČO NÁS ČAKÁ NAJBLIŽŠIE?

Po štyroch rokoch sa opäť začali prípravy na zber dát HBSC štúdie. Aktuálne prebieha pilotné testovanie dotazníka na vybraných školách, ktorý mapuje 6 hlavných oblastí a kľúčových tém: *duševné zdravie, fyzické zdravie, zdravie podporujúce správanie, škola, rodina, zdravie ohrozujúce správanie*. V teréne budeme počas mesiacov apríl až jún 2022. Výsledky budú spracované okrem iného do pod-

O AUTORKÁCH

Mgr. Daniela Husárová, PhD.

Je absolventkou psychológie a doktorát získala v oblasti zdravotných vied na univerzite v Holandsku. Už počas štúdií pracovala ako psychologička v poradenskom centre a neskôr pokračovala ako výskumníčka na Lekárskej fakulte UPJŠ v Košiciach. Je autorkou viacerých článkov publikovaných v zahraničných časopisoch, v ktorých sa zameriava na zdravie školákov a faktory, ktoré ho môžu ovplyvňovať. Aktuálne sa sústreďuje na výskum zdravého vývinu školákov v rámci medzinárodnej štúdie HBSC.

Mgr. Jaroslava Kopčáková, PhD.

Je vyštudovaná psychologička a pôsobí v Ústave psychológie zdravia a metodológie výskumu Lekárskej fakulty UPJŠ, kde sa venuje najmä výskumu v oblasti zdravia školákov a faktorov, ktoré ho môžu ovplyvňovať. Podieľa sa na výučbe študentov a vedení doktorandov v odbore health sciences v duálnom programe medzi Lekárskou fakultou UPJŠ a University Medical Centre Groningen. Je riešiteľkou viacerých úspešných národných aj medzinárodných výskumných projektov a autorkou vedeckých prác v oblasti psychológie zdravia a verejného zdravotníctva.

Ďalší zber dát v teréne sa uskutoční počas mesiacov apríl až jún 2022. Výsledky budú spracované aj do podoby Národnej správy HBSC štúdie za Slovensko.

by Národnej správy HBSC štúdie za Slovensko a ich prezentácia sa plánuje na rok 2023. Hlavné zistenia budú taktiež prezentované v niektorom z ďalších vydaní časopisu Sociálna prevencia.

LITERATÚRA

www.hbsc.org

www.hbscslovakia.com

www.do-fenix.sk

www.pari-pre.eu

Klačanská P., Kohnová L. 2018. Špecifiká online správania sa generácie Z. *Marketing Science & Inspirations*, 2018, 13(4).

Kusá A., Záziková Z. 2016. Influence of the social networking website snapchat on the Generation Z. *European Journal of Science and Theology*, 2016, 12(5): 145-154.

Swanzen R. 2018. Facing the generation chasm: The parenting and teaching of generations Y and Z. *International Journal of Child, Youth and Family Studies*, 2018, 9(2):125-150.

Madarasová Gecková A., Eds. 2019. Národná správa o zdraví a so zdravím súvisiacom správaní 11-, 13- a 15-ročných školákov na základe prieskumu uskutočneného v roku 2017/2018 v rámci medzinárodného projektu [National report on health and health-related behavior of 11-, 13- and 15-year-old school-aged-children based on a survey in 2017/2018] *Health Behaviour in School Aged Children (HBSC)*. Košice: Equilibria, s. r. o., 2019.

POĎAKOVANIE

Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy APVV-18-0070, Vedeckou grantovou agentúrou MŠVVaŠ SR a SAV, reg. číslo 1/0179/21 a projektu Erasmus+ Sport č. 622594-EPP-1-2020-1-SK-SPO-SCP.